

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پرورش نسل برتر:

رسالت خانواده، مدرسه و جامعه در قبال تیزموشان

نویسنده:

جمیله جهان تیغ

سرشناسه: جهان تیغ، جمیله، ۱۳۵۱-
عنوان و نام پدیدآور: پرورش نسل برتر: رسالت خانواده، مدرسه و جامعه در قبال تیزهوشان/
نویسنده جمیله جهان تیغ.
مشخصات نشر: قم: ارمان دوستی، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: رقعی، ۸۰ ص
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۱۲۷۰-۵-۶
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۷۶ - ۸۰.
موضوع: تیزهوشان - کودکان تیزهوش
تیزهوشان -- روان شناسی
کودکان تیزهوش -- شناسایی
کودکان تیزهوش -- آموزش و پرورش
رده بندی کنگره: LC ۳۹۹۳
رده بندی دیویی: ۳۷۱/۹۵
شماره کتابشناسی ملی: ۹۵۶۸۰۴۱

پرورش نسل برتر: رسالت خانواده، مدرسه و جامعه در قبال تیزهوشان

نویسنده: جمیله جهان تیغ

ناشر: ارمان دوستی

تیراژ: ۲۰۰ نسخه

قیمت: ۱۳۰۰۰۰ تومان

نوبت و سال چاپ: اول / ۱۴۰۳

چاپخانه: زمزم

دفتر فروش:

قم، خیابان ارم، پاساژ قدس، طبقه آخر، پلاک ۱۷۶

تلفن: ۰۲۵۳۷۸۳۲۷۰۷

فهرست مطالب

پیشگفتار	۶
مقدمه	۱۰
مفهوم استعداد	۱۰
مفهوم تیزهوشی و زمینه‌های آن	۱۳
تیزهوش چه کسی است؟	۱۴
تیزهوشان خاموش	۱۶
اهمیت وجودی آنان	۱۷
صفات بارز تیزهوشی	۱۷
چگونگی شناسایی و تشخیص تیزهوشان	۱۸
نقش قضاوت معلمان	۱۸
طبقات چهارگانه تیزهوشی	۱۹
راهنمایی برای شناسایی	۲۰
کاربرد آزمونهای میزان شده	۲۱
نظریه‌هایی که ما را در درک تجربیات افراد تیزهوش یاری دهند	۲۳
نظریه تحلیل مثبت دابروسکی	۲۳
نظریه خودشکوفایی مزلو	۲۴
مدارس تیزهوشان چه نوع مدرسی است؟	۲۴
ویژگی‌های مدارس تیزهوشان	۲۶

- اهداف برنامه‌های آموزشی دانش آموزان تیزهوش ۲۷
- محاسن مدارس تیزهوشان ۲۸
- معایب مدارس تیزهوشان ۲۸
- تفاوت مدارس تیزهوشان با مدارس نمونه دولتی و غیرانتفاعی ۲۹
- سیاست‌های آموزشی مدارس تیزهوشان ۳۰
- ضرورت اجتماعی کشف و پرورش تیزهوشان ۳۱
- نگاهی گذرا به آموزش و پرورش تیزهوشان در ایران ۳۳
- نخستین مراکز آموزش تیزهوشان ایران ۳۵
- تاریخچه تیزهوشی و آموزش تیزهوشان در جهان ۳۶
- ایالات متحده ۳۶
- استرالیا ۳۷
- لهستان ۳۸
- انگلستان ۳۹
- خلاقیت دانش آموزان تیزهوش و دانش آموزان عادی ۴۱
- موانع مؤثر در خلاقیت دانش آموزان تیزهوش ۴۴
- نقش تیزهوش در جامعه ۴۵
- ارائه الگوی مدیریت استعداد در مدارس تیزهوشان ۴۸
- الگوی نهایی مدیریت استعداد در مدارس تیزهوشان ۵۳
- ابعاد کمال‌گرایی در دانش آموزان مدارس تیزهوشان ۵۵
- کمال زدگی در کودکان تیزهوش ۵۹
- تیزهوشان ناموفق ۶۲
- پیامدهای اجتماعی عدم توجه به تیزهوش ۶۵
- مبانی پرورش اجتماعی تیزهوش ۶۷
- الف - نقش فرد تیزهوش ۶۸

- ب- نقش خانواده ۶۸
- ج - نقش مدرسه ۷۰
- د- نقش جامعه ۷۱
- اصول سیاستگذاری برای تیزهوشان ۷۲
- فهرست منابع: ۷۶

پیشگفتار

النَّاسُ مَعَادِنٌ كَمَعَادِنِ الذَّهَبِ وَالْفِصَّةِ؛

مردم معدن‌هایی چون معدن‌های طلا و نقره هستند.

آنچه در این جمله‌ی شریف و کوتاه و پرمغز مورد نظر است، وجود استعدادهای

پنهان در هر فردی از افراد انسان است که در شرایط مناسب شکوفا خواهد شد.

هوش، توانایی شناخت است که براساس عوامل ارثی، متاثر از پدیده‌های محیطی

می‌باشد. تیزهوشان شش در هزار افراد جامعه را تشکیل می‌دهند. تیزهوشان به

سبب نبوغ برجسته و توان بالقوه‌ای که دارند، از عظیم‌ترین منابع ملی برای هر

ملتی محسوب می‌شوند. غرض ما از کودکان تیزهوش افرادی هستند با استعداد

فراوان با نبوغی فوق العاده با درخشندگی سرشار که می‌توانند موفقیت‌های درخشانی

در امر کار و تحصیل و جنبه‌های فکری نائل آمده و تحسین و اعجاب دیگران را

بسوی خود جلب نمایند. تیزهوشی بعنوان یک اصطلاح شامل حیطه‌ای گسترده از

ابعاد شخصیتی روانی، رفتاری، انگیزشی، ذهنی و حرکتی ویژه‌ای است که در یک

شخص تیزهوش وجود دارد. یک فرد تیزهوش نه تنها از لحاظ تواناییهای شناختی و

ذهنی، برجستگی دارد بلکه از شخصیت، نیازها، عقاید الگوهای رفتاری و حتی

خصایص جسمی و حرکتی ویژه‌ای برخوردار است که او را از افراد غیر تیزهوش

متمایز می‌سازد. اینان افراد مهمی هستند و حتی سرمایه‌هایی برای کشور و

جامعه‌اند. جامعه بشری به وجود به چنین افرادی فوق العاده نیازمند است. شناسایی

و تشخیص کودکان تیزهوش زمینه‌ای اساسی برای رفع نیازهای ویژه و ارزیابی

توانایی‌های آنها به شمار می‌آید. معلمان و آزمون‌های میزان شده در شناخت صحیح

تر آنها از اهمیت بسزایی برخوردارند. در عصر حاضر هسته مرکزی آموزش تیزهوش،

علاوه بر مهارت‌های شناختی، توجه به مهارت‌های غیرشناختی می‌باشد. کشوری که

به تعالی، توسعه بقاء امنیت و هویت و حیثیت جهانی خود اهمیت می‌دهد، فضیلتی

را پی می‌گیرد که زمینه‌های آن را وجود منابع انسانی غنی پایه ریزی می‌نماید توجه

به منابع انسانی و توسعه آن مستلزم عنایت ویژه به استعدادها و نیروهای درخشان و

نخبگان جامعه است. در واقع تواناییهای سرشار و قابلیت‌های غنی تیزهوشان است که برای مسائل عمده بشری در سطح جهانی پاسخ مناسب می‌باید پیشرفتهای وسیع و فراگیر علمی تکنولوژیکی هنر و فرهنگی و ادبی می‌گردد و راه‌گشایی را برای معضلات پیچیده در زمینه‌هایی مانند حفظ محیط زیست حقوق بشر تسلیحات هسته‌ای انرژی بازرگانی و تجارت جهانی و ... ارائه می‌دهد. خلاقیت در کودکان تیزهوش نقش مهمی دارد. زمانی که کودکان تیزهوش در کناری یکدیگر قرار می‌گیرند، به واسطه‌ی حس رقابت، شوق و ذوق بیشتر و تحرک ذهنی وافری از خود نشان میدهند طبیعی است درس خواندن و تلاش در فضایی مملو از تراوشات فکری و استعدادهای درخشان، موجب ایجاد انگیزه‌های بیشتر و بالطبع به کارگیری حداکثر استعدادهای ذهنی خواهد شد. **مدیریت استعداد در مدارس تیزهوشان** نقش مهمی دارد. اولویت اول آموزش و پرورش امروز داشتن مدیران توانمند و مستعد جهت اداره اثربخش مدارس میباشد. برای این منظور شناسایی استعدادها میتواند منجر به تسهیل اثربخشی گردد. منابع انسانی نقش مهمی در دستیابی به بهره‌وری سازمان دارد و اثربخشی با مدیریت فیزیکی، منابع مالی و انسانی بیشترین تأثیر و کارآمدی را دارد. مدیریت استعداد نتایجی چون ارتقای عملکرد و افزایش بهره‌وری در سازمان را به دنبال دارد. برای این سازمانهای امروزی به نیروهای خالق، انعطاف‌پذیر و پاسخگو نیاز دارند و از سوی دیگر شناسایی، جذب و نگهداری این نخبگان در سازمان بسیار مشکل‌تر از قبل شده است. مدیریت استعداد در بخش آموزش به شناسایی و به کارگیری معلمان و مدیران اثربخش برای همه مدارس و کلاس‌های درس و تجهیز آنها به مهارتهای آموزشی و رهبری موردنیاز به منظور بهبود چشمگیر موفقیت دانش‌آموزان اشاره دارد. مدیریت استعداد در مدارس و آشنا کردن دانش‌آموزان و معلمان و والدین با تواناییها و استعدادهای منحصربه‌فرد دانش‌آموزان، سبب آشنایی و شناخت توانایی‌ها، رغبتها، و نیز محدودیتهای دانش‌آموزان شده و بدین وسیله به فرد کمک می‌شود تا تصمیم‌های معقول‌تر و واقعی‌تری اتخاذ کند و به تأمین زندگی سالم، توفیق یابد. ضرورت و اهمیت استعداد به عامل مهمی در موفقیت یا عدم موفقیت افراد در مشاغل و سازمان است، بدون

داشتن استعداد در یک زمینه پیشرفتی حاصل نخواهد شد یا روند آن بسیار کند خواهد بود بر این اساس آگاهی از میزان و نوع استعداد افراد و انتخاب افراد مستعد کمک شایانی به سازمانها خواهد کرد تا پیشبینی خوبی از آینده با توجه به نیروهای مستعد در سازمان داشته باشند و از این طریق بتوانند عملکرد سازمانی خود را بهبود ببخشند. مدیریت استعداد به عنوان یک نتیجه جهت اطمینان از گماردن افراد مناسب در کار مناسب تعریف شده است. استعدادهای درخشان به عنوان یک شخصی که مجهز به دانش یا مهارتهای حرفهای ویژه هستند، جهت کمک به سازمان در نظر گرفته می‌شوند. مدیریت استعداد در مدارس تیزهوشان شامل: داشتن چشم انداز مدیریت استعدادهای منابع مالی مدیریت استعدادهای ایجاد جو حمایتی از استعدادهای استقرار زیرساختهای نرم، نظام علمی و آکادمیک، کیفیت آموزش و یادگیری و مدیریت استعدادهای می‌شوند. در روانشناسی کمال گرایی به خصوصیتی گفته می‌شود، که فرد دائماً در تلاش است تا تمام کارهای خود را بدون عیب و نقص به انجام برساند. فرد کمال گرا عموماً معیارهای بسیار سخت گیرانه ای را برای خود وضع می‌کند و همچنین شیوه از خود انتقاد گری را در پیش می‌گیرند. کودک کمال گرا به شدت نگران قضاوت‌های دیگران و مورد ارزیابی قرار گرفتن از سمت آنها است. به همین خاطر او همواره در تلاش است تا کارشان را بدون عیب و نقص ارائه دهند و مورد تایید و تمجید دیگران قرار بگیرند. در مورد رابطه تیزهوشی و کمال گرایی، شواهد پژوهشی مؤید آن است که والدین و معلمان از کودکانی که توسط متخصصان سنجش تیزهوش معرفی می‌شوند، انتظار دارند که در همه زمینه‌های عالی عمل کنند زندگی تحت تأثیر انتظارات غیر واقعی و بالا ممکن است کودک را از پذیرش خود به عنوان یک فرد غیر کامل ناتوان کند به ویژه در صورتی که محبت و پذیرش کودک به موفقیت او وابسته باشد. افراد کمال گرا، غالباً تلاش زیادی برای بی عیب بودن میکنند و معیارهای بسیار افراطی برای عملکرد خود دارند که با تمایل به خودارزیابی‌ها و انتقاد از رفتار همراه می‌شود. کمالگرایی دو بعد مثبت و منفی دارد. بعد مثبت کمالگرایی، با معیارهای فردی و کارکرد سالم و رضایت از زندگی و بُعد منفی، با ارزیابیهای کمالگرایانه و

پیامدهای منفی مانند اضطراب و افسردگی مرتبط است. نقش فرد خانواده مدرسه و جامعه در رشد و پرورش تیزهوشان بسیار مهم است. فرد تیزهوش از خانواده، مدرسه، جامعه بعنوان نهادهای پرورش اجتماعی، انتظاراتی ویژه دارد. بنابر این سهم هر یک از سه نهاد مزبور در پرورش اجتماعی فرد تیزهوش به میزان رضایت وی از آنها وابسته است. پرورش اجتماعی، فرد تیزهوش تحت تأثیر حوزه‌های متعددی شکل می‌گیرد؛ فرد، خانواده، مدرسه، جامعه، قلمروهای اساسی پرورش اجتماعی او را تشکیل می‌دهد. توجه و لحاظ اهمیت رشد و پرورش مهارت‌های اجتماعی فرد تیزهوش از جانب والدین، اساسی‌ترین تمهید پرورشی بشمار می‌آید. معمولاً توجه و تأکید والدین نسبت به سطح تحصیلات و عملکرد مربوطه، بیش از رشد اجتماعی است و تعالی و پیشرفت درسی بمراتب بیش از تعامل اجتماعی مهم تلقی می‌شود و پاداش داده می‌شود. جامعه باید به ضرورت و لزوم پرورش اجتماعی نخبگان و افراد تیزهوش پی ببرد نقش حیاتی و تأثیر نام نخبگان در توسعه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، دفاعی و سرانجام کسب حیثیت جهانی و مرجعیت بین‌المللی، غیر قابل انکار است و از سوی دیگر، عدم پرورش ویژه موجب آسیب روانی بزهکاری اجتماعی و گسترش استبداد و استثمار در جوامع بشری و تکوین آسیب‌های ارزشی می‌گردد. پرورش اجتماعی آحاد تیزهوش در گرو رضایت اجتماعی آنان است و خشنودی و رضایت اجتماعی آنها بستگی به میزان ارضای انتظارات اجتماعیشان دارد. ما در این کتاب درباره فرد تیزهوش و راهبردهای مدارس تیزهوشان، ارائه الگوی مدیریت استعداد در مدارس تیزهوشان، مبانی پرورش اجتماعی تیزهوش، ابعاد کمال‌گرایی در دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان، نقش تیزهوش در جامعه در حیطه‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و... و همچنین عوامل و موانع مؤثر در خلاقیت دانش‌آموزان تیزهوش و ویژگی دانش‌آموزان تیزهوشان و نقش معلم در چگونگی شناسایی این دانش‌آموزان، محاسن و معایب این مدارس و نگاهی گذرا به آموزش و پرورش تیزهوشان در ایران پرداختیم. امیدوارم با خواندن این کتاب نقش کوچکی به عنوان پژوهشگر در شناخت این نوع مدارس و راهبردهای مدارس تیزهوشان و انتظارات متقابل خانواده، جامعه، مدرسه از این دانش‌آموزان آشنا کرده باشم.

مقدمه

بررسی‌های به عمل آمده نشان داده است که دانش آموزان، تیزهوش حداکثر ۳ درصد جمعیت دانش آموز هر کشور را تشکیل می‌دهند اما علی رغم بعد کمی قابل اغماض آن، موضوع کیفیت آموزش و پرورش کودکان تیزهوش به واسطه مفروض گرفتن نقش تعیین کننده آنان در پیشرفت و ترقی جوامع، همواره از جایگاه رفیعی برخوردار بوده است.

طی سال‌های ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۳، پنج نشست جهانی درباره افراد با استعداد و تیزهوش برگزار شده است و جمعاً نزدیک به ۱۲۰۰ نفر از نمایندگان و صاحب‌نظران ۴۰ کشور دنیا، با حضور در این نشست‌ها به تبادل آراء پرداختند. پنجمین و آخرین نشست با شرکت بیش از پانصد نفر از بیست و شش کشور جهان در اوت ۱۹۸۳ در مانیل برگزار شد.

بی تردید در کلیه کشورهای جهان علاقه و تمایل فوق العاده ای به آموزش کودکان با استعداد و تیزهوش ابراز می‌شود. اظهار چنین علاقه ای اگرچه در برخی کشورها تازه نیست لیکن، تلاش برای آموزش کودکان تیزهوش گرایشی است که اخیراً و بطور نسبی در سایر کشورها مورد توجه گرفته است در واقع کشورهایی که در زمینه آموزش تیزهوشان سابقه ای دارند، اکنون به بازنگری مسائل گوناگون این نوع آموزش پرداخته‌اند، حال آنکه پاره ای از کشورها به تازگی برای تربیت دانش آموزان با استعداد خود دست به تأمین امکانات لازم زده‌اند.

مفهوم استعداد

لفظ استعداد، به یونان باستان بازمی‌گردد. کنجکاوی و تفکر پیرامون افراد سرآمد و با استعداد سابقه طولانی دوهزار ساله دارد و احتمالاً به موقعی بر می‌گردد که برای اولین بار انسان علاقه مند شد بداند، چرا اشخاص با هم تفاوت دارند. در جوامع مختلف همیشه افرادی بوده اند که از خود توانایی‌ها و برجستگی‌های خاصی نمایان می‌ساختند که این امر موجب تحریک حس کنجکاوی دیگران می‌گردید و سوء ظن و